

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
POLITICAL PARTICIPATION OF CITIZENS IN CHACHOENGSAO MUNICIPALITY,
CHACHOENGSAO PROVINCE

จักรกฤษณ์ ศรีสูงเนิน, ดนัย ศรีดี, เกรียงไกร ยิ่งนาม และพรภิรมย์ ยอดบุญ¹

Received 31 / 7 /2026, Revised 9 / 8 / 2026, Accepted 20 / 8 / 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองและกระบวนการเลือกตั้งเป็นกรอบการศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จำนวน 396 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .93 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วย t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.72) โดยด้านการเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.85) ด้านการณรงค์ทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.97$, S.D. = 0.98)

2. ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ควรส่งเสริมการเลือกตั้งที่โปร่งใส อำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิเลือกตั้ง รณรงค์ผ่านสื่อที่สร้างสรรค์ จัดกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนและสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมทางการเมือง; ประชาชน; เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา

Abstract

¹ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: p.pirom1986@gmail.com

This research aimed to: 1) examine the level of political participation among citizens in the area of Chachoengsao Town Municipality, Chachoengsao Province; 2) compare citizens' political participation based on personal factors; and 3) propose guidelines for promoting political participation at the municipal level in Chachoengsao Town Municipality. The study employed concepts of political participation and the electoral process as its conceptual framework. A quantitative research approach was employed. The sample consisted of 396 eligible voters residing in the area of Chachoengsao Town Municipality, selected through stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability coefficient of .93. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, while hypotheses were tested using the t-test and one-way analysis of variance (ANOVA). The findings revealed that:

1) the overall level of political participation among citizens in Chachoengsao Town Municipality was moderate ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.72). Among the five dimensions of political participation, participation in elections had the highest mean score ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.85), whereas participation in political campaigning had the lowest mean score ($\bar{X} = 1.97$, S.D. = 0.98);

2) citizens with different genders, ages, educational levels, marital statuses, and occupations demonstrated statistically significant differences in political participation at the .05 level.

3) guidelines for promoting political participation at the municipal level in Chachoengsao Town Municipality should focus on promoting transparent elections, facilitating the exercise of voting rights, conducting constructive campaigns through various media, organizing continuous community activities, and improving public services through digital technology. These measures are expected to strengthen public confidence and support sustainable local development.

Keywords : Political Participation; Citizens; Chachoengsao Municipality

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ ทั้งในรูปแบบการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ การมีส่วนร่วมจึงมิได้จำกัดอยู่เฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ครอบคลุมถึงการที่ประชาชนสามารถแสดงบทบาทในกระบวนการทางการเมืองและการตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความชอบธรรมของการบริหารภาครัฐ (Cohen & Uphoff, 1980)

ในบริบทของประเทศไทย การปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นพื้นที่สำคัญสำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากเป็นระดับการปกครองที่ประชาชนสามารถเข้าถึงหน่วยงานและผู้บริหารได้โดยตรง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการแก้ไขปัญหาที่

สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในกระบวนการเลือกตั้ง การเสนอความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับฐานราก ทั้งยังช่วยให้นโยบายและการดำเนินงานของท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้มากขึ้น สำหรับจังหวัดฉะเชิงเทรา มีพื้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบริบทแตกต่างกันทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และลักษณะของชุมชน โดยเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในฐานะศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัด และมีประชาชนอาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างหลากหลาย เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราจึงมีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะและดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนมีช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและติดต่อกับหน่วยงานของเทศบาลได้โดยตรง (เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา, 2567) ลักษณะดังกล่าวทำให้เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรมและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในบริบทของการปกครองท้องถิ่น

การมีช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงหน่วยงานของรัฐมิได้หมายความว่า ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงเสมอไป จากรายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมสาธารณะและกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การติดตามตรวจสอบ และการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ (คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา, 2566) เห็นได้ว่า แม้ประชาชนจะมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการบริหารท้องถิ่น แต่ระดับและรูปแบบการมีส่วนร่วมในแต่ละด้านอาจแตกต่างกัน และจำเป็นต้องมีข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่ออธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า มีการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราอยู่บ้างแล้ว แต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในบริบทของเทศบาลตำบลหรือการศึกษาในระดับเทศบาลของจังหวัดโดยรวม เช่น อีรีเดช อรุณนพรัตน์ (2561) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพนมสารคาม อำเภอนมสาร จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ขณะที่ฐานิตา เกลิมช่วง และอัมรินทร์ นาคณัฐเศรษฐ์ (2559) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับเทศบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา งานวิจัยดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการอธิบายระดับและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทท้องถิ่น แต่ยังมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ศึกษา เนื่องจากยังไม่สามารถอธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราโดยเฉพาะได้อย่างชัดเจน จากช่องว่างดังกล่าวมีความสำคัญต่อการวิจัย เนื่องจากบริบทของเทศบาลเมืองอาจมีลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานท้องถิ่นที่แตกต่างจากเทศบาลตำบลหรือการศึกษาในภาพรวมของจังหวัด การนำผลการวิจัยจากพื้นที่อื่นมาใช้อธิบายบริบทของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราโดยตรงจึงอาจไม่สะท้อนลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ได้ครบถ้วน ดังนั้น ปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การวิจัยครั้งนี้ คือ ยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราโดยเฉพาะ รวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่มีระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างไร และปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ การตอบคำถามดังกล่าวจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับเทศบาลเมือง และทำให้สามารถพิจารณาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ได้มากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และสังเคราะห์แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การรณรงค์ทางการเมือง กิจกรรมของชุมชน และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ ผลการศึกษาจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนบริบทเฉพาะของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทางหรือมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนสนับสนุนการบริหารท้องถิ่นที่เปิดกว้าง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยกำหนดพื้นที่วิจัยในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากร คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง ในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จำนวน 36,956 คน (คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา, 2566) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ศึกษา จำนวน 396 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้น (Stratified Random Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 1 ชนิด ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง จำนวน 4 ข้อ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวน 4 ข้อ ด้านการรณรงค์ทางการเมือง จำนวน 4 ข้อ ด้านกิจกรรมของชุมชน จำนวน 4 ข้อ ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ จำนวน 4 ข้อ รวมจำนวน 20 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับประชาชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาความชัดเจนของภาษา ความเหมาะสมของข้อคำถาม และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.93

รวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่ แจกแบบสอบถาม แก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2569 นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทั้งหมด จำนวน 396 ชุด นำมา วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ โดยการหาค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) ของคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำ

บรรยายเป็นรายชื่อ รายด้าน โดยภาพรวม ในการกำหนดมาตราส่วน การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ทราบระดับแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งแปลความหมายค่าเฉลี่ยที่ได้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 - 5.00 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 - 4.50 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 - 3.50 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 - 2.50 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.50 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) สองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน (independent –sample t-test)

วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนก อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one – way anova) กรณีพบ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี เชฟเฟ (Scheffe's Post hoc Comparison)

ผลการวิจัย

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จำแนกได้ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชาย โดยมีจำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 55.1 ซึ่งมีสัดส่วนมากกว่าเพศหญิง ที่จำนวน 178 คน ร้อยละ 44.9 ตามลำดับ

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ มากที่สุดคือกลุ่ม 18 – 30 ปี ซึ่งมีจำนวนถึง 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 และ 31-40 ปี มีจำนวนเท่ากันคือกลุ่มละ 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 41 - 50 ปี จำนวน 91 คน ร้อยละ 23.0 ส่วนช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 84 คน ร้อยละ 21.2 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับ ปริญญาตรี โดยมีจำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาคือระดับ มัธยมศึกษาปลาย จำนวน 107 คน ร้อยละ 27.0 ส่วนระดับต่ำกว่ามัธยม จำนวน 58 คน ร้อยละ 14.6 และน้อยที่สุดคือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 55 คน ร้อยละ 13.9 ตามลำดับ

สถานภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบด้วย โสด จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 51.5 รองลงมาคือ สมรส จำนวน 146 คน ร้อยละ 36.9 และน้อยที่สุดคือหย่า จำนวน 46 คน ร้อยละ 11.6 ตามลำดับ

อาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบด้วย อื่นๆ (รับจ้าง) จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.4 รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 100 คน ร้อยละ 25.3 รองลงมาคือ นักศึกษา จำนวน 86 คน ร้อยละ 21.7 และน้อยที่สุดคือ ข้าราชการ จำนวน 50 คน ร้อยละ 12.6 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล โดยรวม (n = 396)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา	ระดับการมีส่วนร่วม			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการเลือกตั้ง	4.03	0.85	มาก	1
2. ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	2.75	0.78	ปานกลาง	4
3. ด้านการรณรงค์ทางการเมือง	1.97	0.98	น้อย	5
4. ด้านกิจกรรมของชุมชน	3.17	1.12	ปานกลาง	3
5. ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ	3.55	0.93	มาก	2
รวม	3.09	0.72	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.72) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการเลือกตั้ง มีระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.85) ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ มีระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.93) ด้านกิจกรรมของชุมชน มีระดับความพึงพอใจปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 1.12) ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง มีระดับความพึงพอใจปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$, S.D. = 0.78) ด้านการรณรงค์ทางการเมือง มีระดับความพึงพอใจน้อย ($\bar{X} = 1.97$, S.D. = 0.98) ตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	สถิติที่ใช้	ค่าสถิติ	p-value	ผลการทดสอบ
เพศ	t	2.51*	0.01	แตกต่าง
อายุ	F	2.74*	0.04	แตกต่าง
ระดับการศึกษา	F	42.32*	0.01	แตกต่าง
สถานภาพ	F	13.64*	0.01	แตกต่าง
อาชีพ	F	51.36*	0.01	แตกต่าง

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้

- 1) ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- 2) ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

1. ด้านการเลือกตั้ง มุ่งเน้นการได้มาซึ่งผู้นำที่มีคุณธรรมและซื่อสัตย์ โดยเสนอให้มีการเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านโดยตรง รวมถึงสร้างกระบวนการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีการเปิดเผยข้อมูลทุกขั้นตอน ควบคู่ไปกับการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง คัดกรองคนดีเข้าสู่การบริหาร และใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าเพื่อเน้นผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาเมือง

2. ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง เน้นการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของผู้สูงอายุในการเดินทางมาใช้สิทธิ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุด พร้อมทั้งเร่งประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน และสิทธิหน้าที่อย่างชัดเจน และปรับปรุงระบบบริหารจัดการหน่วยเลือกตั้งให้มีความรวดเร็ว เพื่อลดความแออัดและอำนวยความสะดวกให้ประชาชน ได้เข้าถึงการใช้สิทธิได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการรณรงค์ทางการเมือง เน้นการสื่อสารที่ทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยผสมผสานระหว่าง การลงพื้นที่จริง กับการใช้สื่อออนไลน์สมัยใหม่ และสื่อสร้างสรรค์ เช่น TikTok เพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชนทุกกลุ่ม ภายใต้การควบคุมเนื้อหาให้สร้างสรรค์ และมีกลไกติดตามความรับผิดชอบต่อนโยบายที่ผู้สมัครได้หาเสียงไว้

4. ด้านกิจกรรมของชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชน จากภายในผ่านพลังจิตอาสาและความสามัคคี โดยเปิดพื้นที่เวทีสาธารณะให้ประชาชนได้ “ร่วมคิดร่วมทำ” และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สิ่งสำคัญคือการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ไม่จำกัดเพียงช่วงเทศกาล เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ มุ่งยกระดับคุณภาพการให้บริการโดยเน้นพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และสามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ เพื่อลดความสับสน พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้จัดทำระบบร้องเรียนออนไลน์ ที่ใช้งานง่ายและติดตามผลได้จริง เพื่อความรวดเร็ว โปร่งใส และสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

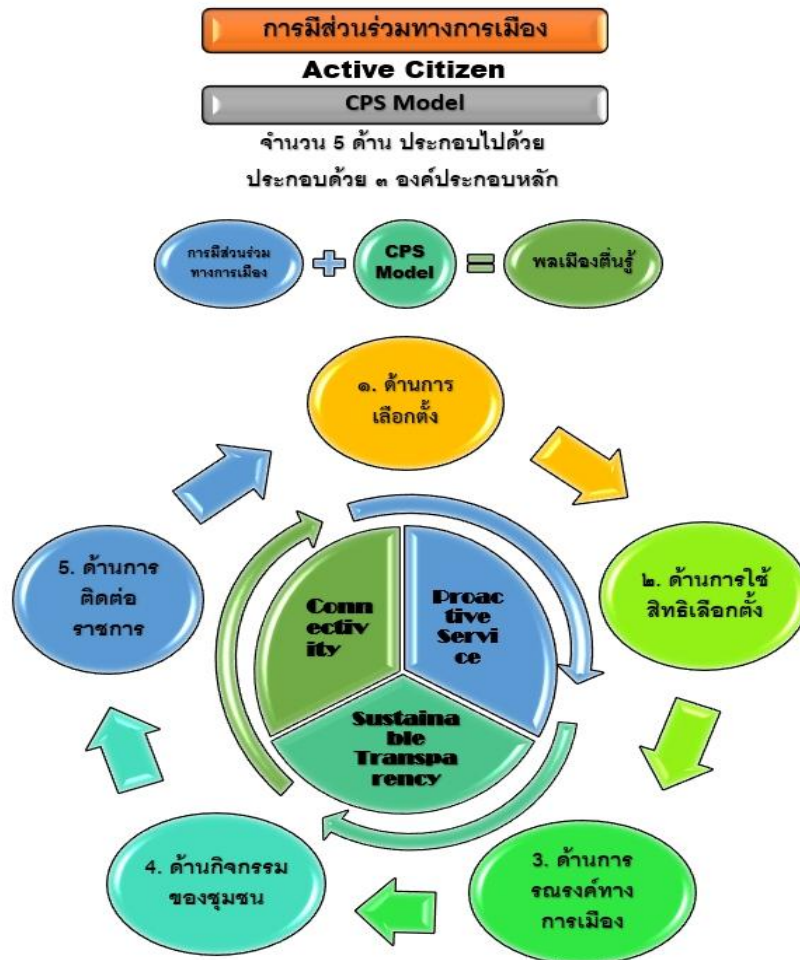
ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง 3.09 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่เป็นหน้าที่ตามกฎหมายและประเพณีปฏิบัติ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มากกว่าการแสดงออกทางการเมืองในเชิงรุกหรือการรณรงค์หาเสียงซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮันติงตัน ซามูเอล พี. และ เนลสัน โจน เอ็ม. Huntington Samuel P. และ Nelson Joan M. (1982) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่พลเมืองกระทำ เพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลโดยเขากำหนดขอบเขตไว้ว่า เป็นการกระทำกิจกรรมทางการเมืองของชนธรรมดา ซึ่งอาจมี

ลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง อาจจะเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น นอกจากนั้นยังมีจุดมุ่งหมาย เพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งนี้ไม่ว่า การกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นอาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมก็ได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย รูปโอ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องในทิศทางของความตื่นตัวทางการเมือง

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านการเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การรณรงค์ทาง การเมือง กิจกรรมของชุมชน และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ โดยเน้นการสร้าง ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริง ทั้งในกระบวนการตัดสินใจ การติดตามตรวจสอบ และการเสนอแนะนโยบายสาธารณะ การพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย รวมถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้จะช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและ สถานที่ และกระตุ้นให้คนทุกกลุ่มวัยสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น พร้อมทั้งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย เพื่อให้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลบราธ เลสเตอร์ (Milbrath Lester, 1965) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ได้มีเพียงรูปแบบเดียว แต่มีหลายระดับแตกต่างกันไป บางคนอาจเพียงติดตามข่าวสารหรือไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ขณะที่บางคนอาจมีบทบาทมากขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ ซิดนีย์ เวอร์บา (Sidney Verba, 1978) และคณะ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองคือกิจกรรมที่ประชาชนทำด้วยความสมัครใจ เพื่อให้เสียงของตนเองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น หรือการติดต่อ หน่วยงานภาครัฐ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การมีส่วนร่วมไม่ได้จำกัดอยู่แค่การไปลงคะแนนเสียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึง การแสดงบทบาทของพลเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ที่ช่วยสะท้อนความต้องการของสังคม แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า หากรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล และแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี การมีส่วนร่วมก็จะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและต่อเนื่องมากขึ้น ดังนั้น หากเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราสามารถสร้าง สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เปิดกว้าง โปร่งใส และเอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ย่อมจะส่งผลให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว มีความเชื่อมั่นในระบบ และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การพัฒนา ประชาธิปไตยในระดับ ท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาระเบียบวิธีมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ในลักษณะรูปแบบจำลองเชิงยุทธศาสตร์ เรียกว่า “CPS Model” Active Citizen เพื่ออธิบายแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย (CPS Model) พลเมืองตื่นรู้

โครงสร้างของ CPS Model วางอยู่บนฐานของหลักรัฐศาสตร์บูรณาการขับเคลื่อนผ่านมิติการมีส่วนร่วมทางการเมือง 5 ด้าน ได้แก่ การเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การรณรงค์ทางการเมือง กิจกรรมของชุมชน และการติดต่อราชการ เพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์คือการสร้าง สัมมาพลเมือง หรือพลเมืองตื่นรู้ ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีกลไกสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การสื่อสารที่เชื่อมโยง/(Communication & Connection Connectivity) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การสื่อสาร มาสู่การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน โดยอาศัยเครื่องมือออนไลน์และแพลตฟอร์มสมัยใหม่ เช่น TikTok หรือสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ มาเป็นกลไกหลักในการดึงดูดความสนใจ เพื่อเปลี่ยนสถานะของเยาวชนจากผู้รับสารให้กลายเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น หรือผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุและช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยได้อย่างตรงจุด

2. การบริการเชิงรุกที่เข้าถึงและเท่าเทียม (Proactive Service) การปรับเปลี่ยนสู่การบริการเชิงรุก โดยเทศบาลควรขยายขอบเขตการให้บริการออกสู่ชุมชน เช่น การจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่แบบเบ็ดเสร็จ หรือการอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ มุ่งเน้นการจัดอุปสรรคทางกายภาพ เพื่อสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงสิทธิพื้นฐานของประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง

3. ธรรมาภิบาลเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Transparency) มุ่งเน้นการฟื้นฟูความเชื่อมั่น โดยเสนอให้ยกระดับบทบาทภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างเข้มแข็ง เช่น การ

เปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนร่วมสังเกตการณ์การนับคะแนน ควบคู่ไปกับการนำเทคโนโลยีมาใช้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา การสร้างระบบที่โปร่งใสและตรวจสอบได้จริง จะเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยรักษาศรัทธาของประชาชนและนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มั่นคง

ข้อเสนอแนะ

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการเลือกตั้ง ประชาชนให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการได้ผู้นำที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ และโปร่งใส โดยมีข้อเสนอให้มีการเลือกตั้งกันและกันโดยผู้ใหญ่บ้านโดยตรงในวาระ 4 ปี ซึ่งเป็นประเด็นที่มีผู้เสนอมากที่สุด นอกจากนี้ยังต้องการให้กระบวนการเลือกตั้งสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง และมีกลไกคัดกรองผู้สมัครที่มีคุณภาพ รวมทั้งเสนอให้ปรับลดงบประมาณการเลือกตั้งบางส่วนเพื่อนำไปพัฒนาสาธารณูปโภคและเศรษฐกิจท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนคาดหวังทั้งความสุจริตและผลลัพธ์เชิงรูปธรรมควบคู่กัน

2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ปัญหาที่ประชาชนสะท้อนมากที่สุดคือความยากลำบากของผู้สูงอายุในการเดินทางมาใช้สิทธิ แสดงถึงความจำเป็นในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับกลุ่มเปราะบาง นอกจากนี้ประชาชนยังต้องการสื่อให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนและสิทธิหน้าที่อย่างชัดเจน รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการเลือกตั้งให้รวดเร็ว ลดความแออัด เพื่อให้ระบบการใช้สิทธิมีความเข้าถึงง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการรณรงค์ทางการเมือง ประชาชนต้องการให้การรณรงค์เป็นไปอย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง และทันสมัย โดยเสนอให้ใช้สื่อออนไลน์ เช่น TikTok และสื่อสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ควบคู่กับช่องทางเดิม ขณะเดียวกันควรมีการกำกับดูแลเนื้อหาให้สร้างสรรค์ และมีกลไกติดตามให้ผู้สมัครปฏิบัติตามนโยบายที่ได้ให้ไว้กับประชาชนอย่างจริงจัง

4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านกิจกรรมของชุมชน แนวทางที่ได้รับการสนับสนุนคือการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชน ผ่านจิตอาสา ความสามัคคี และการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน ประชาชนต้องการเวทีสาธารณะสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการ “ร่วมคิดร่วมทำ” โดยเห็นว่ากิจกรรมควรดำเนินอย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดเฉพาะช่วงเทศกาลหรือการเลือกตั้ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

5) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ ประชาชนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพบุคลากรภาครัฐ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และการให้บริการข้อมูลที่ถูกต้อง รวดเร็ว พร้อมเสนอให้ปรับปรุงขั้นตอนการทำงานให้สะดวกยิ่งขึ้น รวมถึงการพัฒนาบบดิจิทัล เช่น ระบบร้องเรียนออนไลน์ที่ติดตามผลได้จริง เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นต่อการให้บริการของภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา. (2566). รายงานผลการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566–2570 ประจำปีงบประมาณ 2566. กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา.

- ฐานิตา เฉลิมช่วง, และอัมรินทร์ นาคณัฐเศรษฐ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับเทศบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 10(1), 82–90.
- เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา. (2567). ประวัติเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา. <https://tbmccs.go.th/page-tbmccs-history>
- ธีรเดช อรุณนพรัตน์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพนมสารคาม อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 5(2), 75–86.
- ศุภชัย รูปโอ. (2568). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี [งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity*. World Development, 8(3), 213–235.
- Huntington, S. P., & Nelson, J. M. (1982). *No easy choice: Political participation in developing countries*. Harvard University Press.
- Milbrath, L. W. (1965). *Political participation: How and why do people get involved in politics*. Rand McNally.
- Verba, S., Nie, N. H., & Kim, J.-o. (1978). *Participation and political equality: A seven-nation comparison*. Cambridge University Press.